List 46.

NOVICE

Tečaj XXXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 17. novembra 1875.

Obseg: Občni zbor Kranjske kmetijske družbe. — O stanji govedoreje na Gorenskem. (Dalje.) — Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. (Dalje.) — Gospodarske novice. — Še enkrat l in v v besedah izvirajočih od glagola. — Slovensko slovstvo. — Govor grofa Hohenwarta zoper Wildauerjev predlog. — Mnogovrstne novice. — Policijski komisar. (Konec.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Občni zbor Kranjske kmetijske družbe

bode, kakor v 44. listu „Novic" razglašeni oklic kaže, danes teden, to je, 24. dne t. m.

Ker pridejo važne stvari v obravnavo, je želeti, da se mnogo gospodov družbenikov udeleži tega zbora.

S poročilom delovanja glavnega odbora od zadnjega občnega zbora vred sta račun družbini in pa proračun natisnjena na ogled razpoložena gospodom družbenikom v pisarnici družbe kmetijske.

Glavni odbor družbe kmetijske Kranjske
v Ljubljani 17. novembra 1875.

O stanji govedoreje na Gorenskem.

Po poročilu gosp. prof. Fr. Povšeta.

(Dalje.)

V okrajih Kamnika in Brda je največ domače sive živine, je pa tudi nekoliko rdeče, katera že zarad bližine dveh okrajev Gorenskih, kjer redé brezasto živino, se zatrosi v te kraje. Tudi tukaj sem videl napredek govedoreje, in v Kraški in v Moravski dolini bo v malo letih prav lepa siva živina, katera se bo smela meriti s Štajersko izvirno Muricodolsko. Da bi gospodarji le ne mešali, ampak stanovitno se držali Muricodolskega plemena!

Najlepše hleve sem pač videl pri g. Staretu v Mengšu, kjer imajo tudi več plemen, posebno Belansko. Na grajščini v Kolovcu (Gerlachstein), lastnini gosp. Stare-ta, redé kaj lepo sivo živino, katero smem imenovati čisto Muricodolsko pleme. V tem odličnem hlevu bi pač mogli izrejevati dokaj lepe plemenske živine, kajti lastnik bi radostno poprijel se izreje mlade živine (Jungviehzucht), če bi le imel gotovost, da bo mogel prodati izrejence. Pripravljen bi bil tudi nekoliko izvirnih Muricodolskih krav in bikov nakupiti. Take prilike naj bi ne prezirala sl. kmetijska družba, ker za nižo ceno bo dobivala potrebno plemensko živino, katera je že deželnih krajnih in klimatičnih razmer privajena.

Prav lepa Muricodolska goveda sem našel tudi v Mekinjah pri Kamniku, tudi v mestu imajo precej lepih krav, katere zarad mlekarstva skrbno redé.

Na grajščini Belneški pri Moravčah imajo jako lepe Muricodolske krave, o katerih smem reči, da so izvrstne lepote, kajti polne so v vseh delih života, tudi v križu in zadnjem koncu so polne, kar se ravno pri Muricodolski živini ne nahaja vsikdar.

Na Kriški grajščini imajo Belanskega junca in delajo na to, da se odgoji za ves hlev samo to pleme.

Da se ne spustim v preobširno sporočilo iz že gori navedenega vzroka, naj o Gorenski živini, kakoršna se nahaja v politiškem okraji Kranjskem in Radoliškem, na kratko nekoliko poročam in to tem bolj, ker mi je to mogoče zarad precejšnje enakoličnosti tamošnje živine.

V teh okrajih nahaja se dvojne baže živina, to je: 1) rdeča ali rdečo-bela, brezasta; 2) bela (plavkasta) živina. Ta poslednja je gotovo zaplodena iz glavnega belega Noriškega plemena („weisse norische Raçe" po imenovanji dr. Schütz-a), katero je po Koroškem, Goriškem, Kranjskem in Štirskem razširjeno, in enako Mariadvorskemu plemenu, katero po mojih mislih izvira iz glavne te veje, katere so nakupili, prav skrbno odgojevali in tako dobili boljšo in lepšo Mariadvorsko živino, ki je pa prav enakih znamenj, na priliko, žlemnate kože, gobca je bledordečkaste barve, krog očes ima prav tak obroček, parklji in rogovi so rumenovoščene barve, koža je brez pigmenta in z bledo dlako mlečne barve pokrita. Moja misel je ta, da to je najstareja Kranjska goved, ki se je potem pomešavala s sivo Muricodolsko.

Večina živine je pa rdečo-bela (brezasta), ki je sorodna z Belanskim plemenom in katero so gotovo že od nekdaj vpeljavali iz bližnjega Koroškega in ž njo potem križem parili domačo belo živino.

Nikakor sicer ne morem reči, da je Gorenska živina posebno lepa ali da bi se mogla meriti z Belansko na Koroškem; al toliko smem reči, da ni tako slaba, kakor se o njej govori. Res je majhna, al mlečna je, in naši Tominci zelo cenijo če tudi majhne, pa jako mlečne Bohinjske kravice, katere morejo se tudi po visokih, strmih in kamenitih pašnikih plaziti. Pretežka goveda nikakor ne bi bila prava za Gorenske kraje, kjer poleti živino na planine ženó, ki so silno visoke, strme, a tudi dovolj puste. Vendar ne morem odobravati misli nekaterih, ki trdijo, da ne bi smeli delati na to, da bi se sedanja živina nekoliko povečala, in naj bi se zato tudi za naprej stanovitno križem parila, prav za prav le požlahnovala (ker tukaj ne bi se pomešavala tuja nesorodna kri) z Belanskim plemenom, katero se ne more vštevati med težka plemena, ampak le med srednje-velika plemena, ki morejo prav

dobro hoditi po visokih planinah. Da bi po vsem morali nadomestiti sedanjo majhno z večo živino, tega ne bi svetoval zato, ker ne smemo prezreti, da je dosedanja kri že za krajne razmere utrjena in da so naše kravice jako mlečne. Katere druge krave pač se morejo ponašati s tem, da v primeri telesne teže in sploh njih velikosti dadó toliko mleka, kakor, na priliko, naše majhne Bohinjske krave, ki po 3—4, tudi še več bokalov molzejo na dan, pa ne pezajo več od 3 centov. Težka Bernska (Švicarska) krava, katera peza 10—12 centov, daje res kakih 10 bokalov; al koliko več je krme in to še prav dobre povžila? stojí tedaj množina mleka v primeri z velikostjo živali?

(Konec prihodnjič.)

Novi Kranjski panj

po Dzierzonovi osnovi.

Spisuje Luka Porenta, župnik in čebelar v Bohinji.

IX.

(Dalje.)

Čebelar, kateri ima dzierzonizirane panjeve, se tudi najlože prepriča, če so se mu njegovi izrojenki in drugi panjevi, kateri so mlade matice imeli, dobro oplemenili ali ne. Ker se namreč vsak sat lahko posebej vzdigne, tudi lahko matico dobi, če je panj še ni zgubil, pa tudi v vsako luknjico ali celico lahko pogleda, in se tako prepriča, ali ima panj že kaj zalége ali ne, in kakošna je zaléga, da tako spozna, ali se je matica dobro oplemenila ali ne.

Tukaj se mi zdi potrebno, čebelarje, kateri še niso zadosti izurjeni, na to opomniti, da še ni gotovo znamenje, da bi bila matica že gotovo dobro sprašena ali obhojena, če v nekaterih hišicah ali celicah matična jajčica ali gnjide zapaziš; ampak poglej tudi, kako so ta jajčica v celice položena. Dobro sprašena matica zalego bolj skupaj in redoma postavlja; popačena matica ali trotovka pa zalégo po celem satu sèm ter tjè raztresa, in večkrat po 2, 3 ali še več jajčic v eno hišico položi. Če tedaj zapaziš, da ima kak izrojenek, ali pa kak drug panj, ki je imel deviško matico, tako raztrešeno zalego, ali pa še posebno, da ima po več jajčic ali gnjid v eni celici, smeš po pravici soditi, da ta panj nima prav obhojene matice, in zato mu moraš drugo poskrbeti, ali pa panj s katerim drugim panjem združiti, ki ima dobro matico.

X.

Kakor se čebelar, kateri dzierzonizirane panjeve ima, lahko prepriča, če so se mu matice izrojenkov, drujcev itd. prav sprašile ali ne, ravno tako tudi prav lahko takim panjem, ki so pri plemenjenji matice zgubili, pomaga, da si nove matice izležejo. Naredi tako-le:

Če zapaziš, da ti je kak izrojenek, drujec itd. pri prašenji ob matico prišel, poglej svoje druge panjeve, morebiti v enem ali drugem dobiš kak sat, na katerem je matična zaléga že zastavljena. Če moreš ta sat panju, v katerem ga dobiš, brez škode vzeti, vzemi mu ga, in obesi ga v panj, kateri ti je matico zgubil, in tako bo imel panj kmalu potem nove mlade kraljice izležene, in bo morebiti pri plemenjenji matice vdrugič bolj srečen, kakor je pa prvikrat bil.

Če pa nobenega tacega sata ne dobiš, na katerem bi bila matična zalega že zastavljena, ali pa če tak sat tudi dobiš, pa ga ne moreš panju, v katerem ga najdeš, brez škode vzeti, potem pa daj panju, kateri ti je matico zgubil, iz enega ali druzega svojih panjev en sat, v katerem je še kolikor toliko mlade, še ne pokrite ali zalepljene čebelne zalége. Čebele brezmatičnega panja bodo ta zaleženi sat prav z veseljem sprejele, in brez odloga bodo začele matične zibelke ali lončike zidati, da si bodo iz mlade zalege, katero si jim dal, nove kraljice izvalile. — Čez 14 dni bo panj, kateremu si po tej poti pomagal, že novo mlado kraljico imel, in jo bo morebiti tudi srečno oplemenil.

Na ta način brezmatičnim panjem k novim kraljicam pomagati je prav gotovo dobro, vendar pa le takrat, če ni že prepozno; ko bi pa hotel panju, kateri ti je pri prašenji matico zgubil, še le malo poprej, kakor čebele v ajdo pošlješ, mlado zalégo dajati, da bi si novo kraljico izlegel, je bolj prav, da tak brezmatičen panj s kakim drugim zediniš, kateri že dobro matico ima; zakaj dasiravno je gotovo, da ti bo brezmatičen panj, kateremu, na priliko, še le okoli sv. Jakopa mlado zalego daš, novo kraljico izlegel, je vendar zeló zeló negotovo, da jo srečno oplemeniš, ker boš moral namreč čebele že v ajdo poslati, kedar bo ravno mlada matica izležena, bo moral tedaj tak panj, ko bo že v ajdo letel, mlado kraljico plemeniti, pa jo bo, kakor sem že zgoraj omenil, večidel zgubil, ker jo bo v prevelikem šumu prašil, in tako boš večidel praznega iz ajde dobil.

Pa ne le takim izrojenkam, ki so pri prašenji matice zgubili, ampak sploh vsakemu izrojenku, posebno pa takemu, kateri se je zeló izrojil, je dobro, če ni že prepozno, kacih 6—8 dni potem, ko je rojiti nehal, en sat z mlado zalégo dati, če se tudi še prav nič ne vé, da bi bil ob matico prišel, da si začne, če je matico morebiti že zgubil, ali jo pa še zgubí, brez odloga novo léči, če je pa ne zgubi, bo vsaj bolj močan, ker bodo čebele, katere bo iz pridanega zaleženega sata izvalil, v njem ostale. Ravno na tem satu, v katerem na ta način izrojenku nekatere dni potem, ko je rojiti nehal, mlade zalege daš, boš pa tudi prav lahko spoznal, al ti je ta izrojenk svojo poprejšnjo matico srečno oplemenil, ali si je moral novo izleči. Če boš namreč na tem dodanem satu zapazil novorejene matične zibelke, je gotovo, da je panj pri plemenjenji svojo prvo matico zgubil in si novo leže; če pa na tem satu nič matičnih lončekov ne vidiš, smeš zopet po pameti soditi, da ti je ta izrojenk že svojo poprejšnjo matico srečno oplemenil.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* *Pomoč zoper trtno uš.* Časnik „Nouvelles Entomologiques“ piše o trtni uši (Phylloxera vastatrix) sledeče: Balbiani, ki že več let študije dela o tem mrčesu, je do dobrega spričal, da one (babice) krilate in nekrilate pokladajo jajčica zmirom vrh zemlje. Ko ličinke izlezejo, lezejo od debla h koreninam v zemljo, in to brž ko ne še le spomladi, ko so jajčica čez zimo zunaj prebila. Na tem potovanju je treba zalego po končati, in to s tem, da se trte vrh zemlje krog in krog z gosto oljnato mažo namažejo in ta maža, dokler je le mogoče mastna ohrani; prav je, če se maža pomeša z žaganjem ali z zdrobljenim listjem. Najbolje je, če se to stori koj po trgatvi.

---

* *Proračun ministerstva kmetijstva za podporo kmetijskih in gozdarskih šol.* V proračun za imenovane potrebščine v prihodnjem letu je ministerstvo postavilo 168.700 gold. za redne potrebe, za izvanredne pa 49.900 gold. skupaj tedaj 218.600 gold., po takem za 21.000 gold. več kakor mu je državni zbor za letošnje

leto privolil. Od tega, kar za prihodnje leto ministerstvo za šolstvo več zahteva, spada 12.800 gold. na Dunajsko višo šolo za poljedelstvo, 8300 gold. pa na vino- in sadjerejsko šolo v Klosterneuburgu.

Natoroznanske stvari.

Rodovitnost in urno razširjanje rastlin.

Res velika in čudna je različnost rastlin, s katerimi lepotí in kinča narava lica svoja! — Koliko raznobojnih prekrasnih cvetlic namreč je na zemlji naši, in kdo izmed nas bi jih preštel, ker je število njih tako obilno? Čudapolno pa je tudi to: kako hitro da narava obleče pomladanski čas prazna polja, pusta pota, in sive, ponosno proti nebu kipeče skale, da! še celó zidovje in strehe — v obče — slednji prostorček, kjer je le količkaj dobre plodne zemlje; — in vendar se nam to čudno ne zdi! To pa zato, ker smo vajeni že od mladih nog sledneletnega prerojenja.

Večina rastlin se pomnožuje na nekak čuden način, katerega pozná sleherni zemljak, če le količkaj pozornosti obrača na take reči. So rastline, ki imajo po tisoč semenskih zrn, pa to vse še ni veliko v primeri z drugimi rastlinami; tako, postavim, s tobakom, ki ima okoli štirideset tisoč zrnic. Ali ni to veliko? Koliko novega zaroda po tem takem! — Kaj pa hrast? Hrast stoji blizo pet sto let. Če rodi v tem času le petdesetkrat in ima slednjo pot na mnogih svojih vejah in vejicah v vsem le pet sto želodov, jih rodi v onem času pet in dvajset tisoč, po katerih nastanejo s časom veliki in lepi hrastovi gozdi, koje je zaredil en sam hrast po svojem semenu. Pa rastline se ne plodé le samo po semenu, ampak tudi po očesih, koreninah in čebulicah. Nahajamo jih povsod; kajti vsemodri Stvarnik naš jih je razširil po vsi zemlji, da krasijo s čudobudivno svojo krasoto hribe in doline, homce, poljane in ravnice. Poznamo jih doslej 30.000.

Čeravno brez števila veliko semena tiči in mnogovrstne druge živali na zemeljskem površji poberó in ljudje v svoj prid obrnejo; — če tudi nedorečeno veliko jih v svoj prid obrnejo; — če tudi nedorečeno veliko jih v zemlji pod zlo pride, ne manj pa nevihte, prevelika vlaga in različne druge neugodnosti uničijo, jih je vendar še vedno takó obilno, da prej prostora zmanjkuje kot semena.

Kaj pa bi bilo, ko bi sleherno zrno obležalo, ko dozori, in na zemljo pade! Bilo bi jih poslednjič vse polno, eno vrh drugega, in ne mogla bi kaliti; tedaj bi se zeliša ne plodila. Pa vsemodri Stvarnik je naredil v naravi vse takó, da gre njeno življenje vedno prave poti.

Vse se lepo razvija v celi natori leto za letom zmirom po enih in istih postavah. Nekatera zrna namreč se nekako čudno razširjajo po zemlji, brž ko dozoré in odpadejo. Največ jih je majhnih in tako lahkih, da jih sleherni — tudi najmanjši — pihljej odnese, ter drugej vseje; zraven tega pa jih je veliko, da so krilata, na primer: regrat (Leontodon taraxacum) in še več drugih. Tudi taka zapusté svoj kraj in se drugam zasejejo tako ali tako. Pohajaje po domačih livadah in igraje si pod senčnimi drevesi okoli premilih mater in vpričo predragih bratov in sester smo še kot otroci trgali take cvetlice, jih pred usta nosili in razpihovali, da se je seme njihovo okoli in okoli nas kviško vzdigovalo in ali daleč ali pa blizo na tla padalo. Vpili smo v otročji nedolžnosti: „bavc! bavc!“ nevedé, da naravi pomagamo sejati.

(Konec prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Še enkrat l in v v besedah izvirajočih od glagola.

Letošnje „Novice“ (str. 73 in 108) so pretresale vprašanje, kdaj ima v samostavnikih in pridevnikih od glagola izvirajočih l in kdaj v svoje opravičeno mesto.

Skušalo se je ondi dokazati, da je brez dvombe napačno po splošnem pravilu vse take samostavnike na -ec in pridevnike na -en pisati z lom, marveč da je, — kar se tiče samostavnikov, — razločevati jih na dvoje ter pisati v enih v, na pr. delavec in ne: delalec *), a v drugih l, na pr. pogorelec; in — kar se pridevnikov (adjektivov) tiče, — da je v nekih brezdvomno opravičen v, na pr. delaven, ne delalen, in nasproti da se neka odločena skupina pridevnikov, — kar se jih namreč nareja iz samostavnikov srednjega spola na -lo, in kar je njihovih daljših izvodov, — piše z lom, na pr. plačilni (od: plačilo), pravilni, oznanilnik, predkosilnica (jed pred kosilom) itd.;

da se torej nekako priporoča po zgledu gotovo pravilnega delaven pisati, kakor se je še nedavno pisalo, tudi: dajaven, toživen, obetaven, vendar pa da sploh ne kaže enakih drugim sosebno južnim Slovanom neznanih adjektivov brezmerno kovati, ampak da je krajšim oblikam vseskozi prednost dajati.

Ker pa večina Slovencev govoreč samostavnike v končnicah izpušča ter po tem načinu l in v meša in še celó korenski l v v izpreminja, na pr. pavc namesto palec, reklo se je dalje, da je pri posamesnih besedah težko določiti, kaj je prav, kaj ni, in da je v dvombi (dokler se pravo ne izvé), bolje držati se resničnega v narodu slišanega izgovarjanja, nego kakih morebiti brezpodstavnih hipotez.

Taka vprašanja segajo v drugi del slovnice, kateri učí, kako se delajo besede ali kako postajajo.

Slavni naš rojak Miklošič je tist mož, kateri je imel — bodi naravnost, bodi posredstveno — največji vpliv na zdanji razvoj slovanskih jezikov sosebno pa ljube slovenščine, in ker je on prav zdaj svojo primerjajočo gramatiko slovanskih jezikov dovršil izdavši še četrto knjigo: die Stammbildungslehre, vredno je pogledati, kako neki se omenjena vprašanja rešujejo v tej knjigi.

Da jo sploh rečemo, zagovornikom la ta knjiga ne bode močno v prilog, kajti v ima že zato prednost pred lom, ker opravlja dvojno službo, namreč kakor samostojen suffix (končnica) in pa da zatika zev (hiatus) med samoglasnikoma, v tem ko l služi edino za suffix zlasti pri delanji participa praet. act. II in pa gori omenjenih srednjih samostavnikov, na pr. krilo, opravilo.

Toda oglejmo si tanje dotične suffixe izmed vseh 185, katere Miklošičeva knjiga našteva in razklada.

Suffix (končnica) v (vъ) dela adjektive, kakor so staroslovenski: delav, veličav, grkav, laskav, ostrgav (asper); tudi starosl. samostavniki: kyhavica, pijavica, tręsavica, žegavica, predpokladajo po Miklošiči pridevnike: kyhav, pijav itd., ako niso, — kakor na drugem mestu pripušča, — prvotni, kyha-v-ica, kjer bi v samo zev zapiral;

dalje iz zdanje slovenščine: dremav, hripav, kvakav, lajav, mižav, mudljav, razdirav. [Iz takih adjektivov, kakor je jasno samo po sebi, narejajo se s priti-

*) In vendar se res tudi tako piše ter smo nedavno v nekem imenitnejem razpisu tako našli, če tudi je po priče-vanji naroda in slovarjev popolnoma napačno.

*

kanjem končnic zopet druge besede, kakor delav-ec, delav-en].

Suffix **en** (ьnъ) dela zlasti pridevnike. V slovenskem odstavku Miklošič ima tukaj adjektive: kazni (kar lepo kaže), mični (kar mika), radodavni, celó tudi na -ten, kakor: kositen travnik, pisatno pero, ali takih od participa praet. act. II. izhajajočih, kakoršnih je polna knjiga današnja (na pr. pritiskalen, odpuščalen, oprostilen), Miklošič ne navaja nobenega razen: stalen (ki mu je pa morebiti izvod od: stalo), in v staroslovenskem jeziku ima samo enega, v katerem se je pa pojem preteklosti nekako ohranil, namreč: ošьlьn, solitarius, od participa: ošьlъ, qui abiit; kajti drug pridevnik enacega glasú: mačilen, katerega tolmači: cruciatus, to je zur Marter gehörig, prihaja od: mačilo, kakor: plačilen od: plačilo. Niti v drugih nam bližjih jezikih, zlasti hrvatsko-srbskem ni najti sledú od takih participialnih adjektivov. Samo v ruskem in poljskem jeziku knjiga našteva nekoliko takih, na priliko rus. spalnyj, vstavalnyj, žalovalnyj, in polj. jadalny, sypalny, powitalny, požegnalny.

Suffix **ec** (ьcь). Tukaj navaja Miklošič staroslovenske samostavnike [ki jih pa pišemo po slovenski z e namesto jerka], namreč: davec (da-v-ec), piic in poznejši: pivec (očiten dokaz, da v tukaj le zev zatika), delavec (s pristavkom: primeri slov. delaven), laskavec, bogočastivec, nasproti pa od participa praet. act. II.: pribeglec, ošlec, prišlec, nebyvalec (imperitus), stradalec, vladalec, in

iz slovenščine: bajavec (s pristavljenim razkladom: baja-v-ec), dremljavec, gatavec, igravec, jecavec, maščevavec, posnemavec, plezavec, prilizavec; nasproti pa samó: pogorelec, prišlec in (iz basni) črešnjojelec (qui cerasa comedit). Da je res dvojni način, kako se delajo taki samostavniki, vidimo gori iz staroslovenščine v črkah kaj natančne in pa iz srbskega jezika, ki soglasnikov tudi ne meša, in iz njega Miklošič našteva:

bukavac (a-v-ac), zrikavac in zrijavac, lajavac, lizavac, puzavac, pucavac, rikavac, sjecavac, skakavac, nasproti pa od participa: vladalac, kudilac, nosilac, pratilac, prosilac i. d. [Mimogredé bodi opomnjeno, da Miklošič piše: dolênec, gorênec, kakor slovênec, in ne dolenjec, gorenjec.]

Suffix **ka** (ьka) slov. brisavka (z razkladom: brisa-v-ka), zaletavka, kresavka, lajavka, narejavka, oznanjavka, pijavka, plezavka, posnemavka, prhavka, nasproti samo: pogorelka.

Suffix **-ik**. Slov. likavnik, umivalnik brez razloga, odkod ta razlika.

Naposled suffix **ica**. Tu se čitajo slov. kukavica, narekavica, padavica, pijavica, treskavica, zehavica, zgaravica, in od adjektivov na **-en**: trepavnica, predkosilnica, kadilnica (od: kadilo), motilnica, nosilnica, sejalnica, spalnica, spovedalnica (poleg spovednica). V poslednjih besedah se res nekako pogreša razlaganje, od kakih adjektivov in katerega pomena da izvirajo.

Tako uči o tej stvari gori omenjena Miklošičeva knjiga in treba je bilo razglasiti za to, da bi bilo stare slovnice prijateljem v neko tolažbo a množnemu krdelu „jurantium in verba magistri" v izpodbudo prebrati si „magistra".

Slovensko slovstvo.

* *Vojska med Francozi in Nemci leta 1870 in 1871.* Spisal M. V. Natisnil in založil Mailing v Gorici 1875.

Da Prusija dandanes zvonec nosi v Evropi in njen protikristijanski liberalizem se širi po nemških pokrajinah in tudi v Avstrijo sega, vzrok temu je za Francoze nesrečna vojska leta 1870 in 1871, ki je Francijo vničila, Prusijo pa na prestol slave in moči posadila, odločivši zemljevidu Evrope drugo podobo. Po vsem tem je postala ta vojska tako velevažna, kakoršni jih je le malo enacih. In to vojsko, kako se je pričela, kako vršila in kako končala, popisuje nam Slovencem ta knjižica v gladkem jeziku tako zanimivo, da se nihče ne bode kesal, kdor si jo omisli, če tudi je leta 1870 in 1871 marljivo prebiral časnike, ki so razpravljali pomenljive dogodbe onega časa.

Naj nam je dovoljeno iz pohvaljene knjižice priobčiti v našem listu eno opazko, ki zadeva prenaredbo navadne pratike po Francoskem republikanskem koledarji, ki se tako glasí:

„Po republikanskem koledarji je imelo leto 12 mesecev po 30 dni; tri jesenske: Vendemíaire (vinotok), brumaire (megleni mesec), frimaíre (listopad); tri zimske: nivose (sneženi), pluviose (deževni), ventose (veterni mesec); tri pomladanske: germinal (klijoči), floreal (cvetlični), prairial (senokosni mesec); tri poletne: messidor (žetveni), thermidor (vročinski), fruktidor (sadni mesec ali september). Slehern mesec ima tri dekade ali tedne po deset dni; dan se imenuje po svoji vrsti v dekadi: primidi (prvi dan), duodi (drugi dan), tridi (tretji dan), kvartidi (četrti dan) itd. In da bi na vse pozabili, kar človeka na krščansko vero spominja, bili so dnevi imenovani, namesto po imenu svetnikov, po domačih živalih, zeliščih in orodjih, kakor jih leto prinese, ali kakor jih ljudje rabijo. S tem so hoteli prekucuhi narodu bogastvo narave kazati, vcepiti mu ljubezen do poljedelstva, in ga učiti prav, po učilnih pravilih spoznavati vrste nasledkov, s katerimi vpliva nebo na zemeljske pridelke. Tako je imela na pr. prva dekada (10dnevni teden) vendemiaira (vinotoka) ta-le imena: 1. grozdje, 2. žefran, 3. kostanj, 4. podlesek (colchicum auctumnale, Herbstzeitlose), 5. konj (domača žival, s katero se je zaznamovala polovica dekade); 6. balzamina ali brskovka, 7. rumeno korenje, 8. goreča ljubezen (Tausendschön), 9. pastinak ali divje korenje, 10. brenta (orodje, da zaznamuje konec dekade.) Pet poslednjih dopolnitvenih dni so pustili za konec leta, zvali so jih „sanskülotide" (brezhlačnike; ta je bil novi častni priimek republikanski) in so bili vsi prazniki. Prvi je bil praznik čednosti, 2. genija ali veleuma, 3. dela, 4. javnega mnenja, 5. nagrad ali darov; v prestopnem letu se je imenoval 6. dan, dan revolucije, ali z odličnim imenom „sanskülotida". Dôba 4 let, po katerih preteku je dodatek prestopnega dne potreben, da se meščansko ali državljansko leto vjema sè sukanjem zvezd, zvala se je „Franciada". Tudi je narodni konvent sklenil, „da bode republika sleherno leto obhajala praznike 14. julija 1789 (obletnica razrušenja stare trdnjave „Bastille"), 10. avgusta 1792 (dan pomorjenja kralj. švicarske telesne straže v Tulerijah) in 21. januarija 1793 (dan obglavljenja Ludovika XVI.). Učitelji, učiteljice, očetje in matere, vsi, ki odgojujejo otroke, naj si prizadevajo, da jim razlagajo novi koledar po pridjanem nakazu." (Sklep nar. konventa 2. frimaira 2. leta „nove blaženosti.")

---

* *Kranjska dežela.* Besede Franjo Cimpermanove, vglasbil za en glas s spremljevanjem glasovira Anton Nedved. Izdala in založila „glasbena matica" v Ljubljani. Tiskal Em. Stary in dr. v Pragi.

Tako se zove drobna pesmica, ki se dá prav lahko peti in ki bode dobro péta tudi povsod prijeten vtisek naredila. Tekst in glasba se lepo vjemata. — Tisek je ličen; le to vprašanje naj nam je dovoljeno: ker imamo izvrstnega litografa v Ljubljani, zakaj se tudi take stvari ne tiskajo domá?

Politične stvari.

Govor grofa Hohenwarta zoper Wildauerjev predlog.

Po stenografičnem zapisniku.

„Vzrok, da se predloženi postavi očitno nasproti postavimo, je iskati v našem pravem prepričanji, da državni zbor nima oblasti do posvetovanja in sklepanja take postave. Zato jaz ne bi danes imel povoda, vtikati se v razgovor, ali ker so nasprotni govorniki to reč po svoje zasukali, se mi zdi vendar-le potrebno popolnoma premaknjeno pravno stališče vsaj z nekaterimi besedami zopet popraviti in preveč v kot potisnjeno vprašanje zarad pravice spraviti na prvo mu spodobno mesto. Tedaj bom preskočil vse ono, kar se je samo iz oportunitetnega stališča navedlo za predlog, ter na kratko dokazal, da državni zbor nima oblasti obravnavati ga.

Vsi predgovorniki so poskušali dokazati pravico državnega zbora do te reči po dvojnem potu, namreč sklicevaje se na §. 11 državne postave od 21. decembra, ki govorí o državnem zastopstvu, — potem pa tudi po splošnih, od positivnega postavodajalstva različnih in kakor se mi zdi, tudi čisto novih teorijah, katerih sicer ne morem slediti po vseh ovinkih, ki pa, kratko zložene in brez vseh nepotrebnih pridevkov, imajo svojo svrho v tem, da mora z vsako pravico do postavodajalstva kot potreben in sam po sebi razumljiv dostavek tudi že biti zvezana eksekutivna pravica. Kajti le taka se mi zdi ta pravica, če se državnemu zboru prisvoja oblast, postaviti se samemu na mesto deželnih zborov, če hočejo ti rabiti pravico do postavodajalstva tako, kakor večini tega zbora ni všeč. (Dobro! na desni.) Lahko bi mi bilo dokazati, da ta drzna teorija je ne le v hudem nasprotji z določbami sedanje ustave, ampak da glavno ustavno načelo popolnoma prekucuje in bi morala imeti nasledke, ki bi se nikakor ne dali potrditi. Toda to bi bila čisto akademična razprava in s tako se ne bom mudil. Saj je že vsakemu pravoslovcu znano pravilo, da v zasebnih prepirih, pri katerih gré za pravice in dolžnosti, ki so po kakem gotovem pismu jasno določene, odločuje to pismo in to pismo edino, in da se nikdar ne sme takemu pismu nasproti sklicevati na katero drugo kolikor toliko pravo teorijo. Da to veljá še strogeje in natančneje o zadevah javnega prava, to zamore vsak, če se tudi ni vkvarjal s pravoslovnimi študijami, brati na vsakem listu zgodovine, če sploh brati zna. (Dobro! na desni.)

Za razsodbo današnjega slučaja imamo taka določna in jasna pisma, imamo državno postavo od 21. decembra 1867 o državnem zastopstvu in postavo od 25. maja 1868, v kateri so bile dane glavne temeljne določbe o razmerah šole proti cerkvi. Tedaj svojih dokazov ne smemo zidati na kakoršne koli teorije ali domišljije, ampak edino le na to pozitivno postavno podlago. Kaj določuje postava v tem slučaji?“

Grof Hohenwart potem jasno dokaže, da ima postava od 21. decembra 1867 v §. 11 pač neke neomejene določbe o organizaciji upravnih in sodnijskih uradov, al da te določbe so natanko omejene po §. 12. in 13. postave od 25. maja 1868, ki ukazujeta, da imajo o šolah, šolskih uradih in šolskem nadzorstvu postave sklepati le deželni zbori, nikakor pa ne državni zbor; ta sme deželne postave le dajati, če kak deželni zbor to od njega zahteva, pa le za dotično deželo. Če bi toraj državni zbor sprejel predloge odseka, bi bilo to oskrunjenje ustave in ker bi se to zgodilo vedoma in s premislikom, ustavolom! (Dobro! na desni.)

Dokazavši to nadaljuje grof Hohenwart: „Nedavno je zgovoren minister rekel, da živimo v dobi, v kateri je vse dovoljeno, kar prinaša dobiček. Ta izrek se meni popolnoma opravičen zdi, jaz grem morda še dalje, kajti če je minister hotel, da to veljá le o gospodarskih rečéh, mislim jaz, da se sme isto reči o političnih zadevah. Jaz trdim celó, da se je to na političnem polji še mnogo jasnejše pokazalo, kakor na gospodarskem; na zadnjem so morda ravnali po tem načelu, a sramovali so se to pripoznati, na političnem polji pa so to sramožljivost že davno premagali in javno izrekli, da v politiki govori le vspeh.

Nadjate se političnega dobička po sprejemu tega predloga. Gospoda! Po vsi deželi razlega se splošna pritožba, da veljava postave se pogrezuje globokeje in globokeje. Če hočete kaj pripomoči, da se ozdravi ta bolezen dobe naše, spoštujte najprvo Vi postavo, pokažite, da Vam je postava več nego kakoršen koli dobiček, ki bi se utegnil doseči po tem, da se postava v moč spravi.

Trdi se, da v tej postavi ne gre za drugo nego le za to, da se varuje veljava državne postave. Ta trditev ni resnica, a če bi tudi bila, je edini pravi odgovor na njo ta, da še nihče ni nikogar spravil do spoštovanja kake postave s tem, da jo je sam prestopil. Zato gospoda, zavrzite te predloge, s tem izgledom zvestobe do postave boste več dobrega storili, nego s kupom postav, katerim manjka podlage pravice. Pa tudi zeló razdražene duhove boste pomirili, če spravite zopet do veljave načelo: Justitia regnorum fundamentum.“

Mnogovrstne novice.

* *Dekana Rozmana grob* pri sv. Ani v Konjicah že kinča lep spominek iz belega pohorskega marmorja. Knez in škof Lavantinski so dovolili, da se stroški za dostojni spominek iz zapuščine prerano umrlega rodoljuba poravnajo. Vitanjski kamnosek J. Grilec ga je v gotičnem slogu prav okusno izrezal. Slabo jesensko vreme je bilo krivo, da se je spominek le začasno postaviti zamogel. Kedar ugodnejše vreme pride — se bode tudi spominek olepšal. Spominek je razdeljen v dvojno polje. Na gornjem se bere sledeči napis: „Pokojišče prečast. gospoda **Jožefa Rozmana**, častnega kanonika Lavant. škofije, knezo škof. konzistor. svetovalca, nadžupnika in dekana v Konjicah. Rojeni 10. prosenca 1812 v Stražišču poleg Kranja, umrli so 12. vel. srpana 1874. R. I. P.“ — Na spodnjem polju se svetijo te le kratke, pa jedernate vrstice: „Zemlja krije tù možá, o katerem res veljá, kar sam sveti Duh uči: „Ljubljen'c Boga in ljudi v blagem je spominu vsem, dasi zmaknjen njih očém.“ Potem sledeče štiri latinske besede: „Non ipse — sed ipsi“ (slovenski: ne sam, ampak sami), ki popotniku povedó, da si ranjki, preblaga ponižna duša, takega spominka niso sami postavili — ga tudi niso želeli, ali oni so si ga zaslužili — zato so ga jim postavili sami njihovi spoštovalci.

„Slov. Gosp.“

* *Zgodnja zima* je pritisnila na Ruskem. Velik del širnega cesarstva je že debel sneg pokril.

* *Na Ogerskem znašajo zaostanki na davkih* za leto 1874 ogromni znesek od 69 milijonov in pol. In vendar namerava ministerstvo davke še povikšati!

* *Politično slovansko društvo v Brni na Moravskem* je unidan enoglasno sklenilo, naravnost presvitlemu cesarju predložiti prošnjo za ravnopravnost Slovanom na Moravskem, ker dozdaj so bile vse njihove prošnje in pritožbe, čeravno so Slovani v veliki večini na Moravskem, glas upijočega v puščavi. Opravičeno bi menda bilo, ako bi tudi Slovenci v vseh pokra-

jinah pomoči iskali za narodne pravice svoje pri Njegovem Veličanstvu.

* Prihod nemškega cesarja na Laško in svečanosti, s katerimi so ga v Milani in drugod sprejemali, so državno mošnjo, ki je že tako sama po sebi zeló prazna, še bolj izpraznile. Okoli 500.000 gold. bo treba za ves ta hrup davka naložiti.

* *Liberalizem v Gradcu* se je o vseh Svetih popoludne tudi na ondašnjem pokopališču pokazal, kamor je na stotine ljudi romalo k grobom svojih umrlih; pred vratami pokopališča pa niso prodajali samo pečenega kostanja, temuč tudi krofe in „brennheisse Würstel". Bridki spomini in pa pečene klobase se vjemajo pač le v želodcu Graškega liberalca.

* Francoski minister denarstva je odboru državnega zbora dokazal, da državni dohodki za letošnje leto že dozdaj za 110 milijonov presegajo proračun!

Zabavno berilo.

Iz sodnijskega življenja.

Po spominu skušenega starega pravnika.

Spisuje Jakob Aléšovec.

IV.

Policijski komisar.

(Konec.)

Kravs dalje pripoveduje:

„V tem mi šine misel v glavo, po kateri, ako se mi ponese, je ves denar, kar ga je na mizi, moj. Gospod, ki mi je spodej karto dal, mi je rekel, da je prišel nov policijski komisar. Tedaj je gotovo, da ga teh ljudí, ki se ga imajo najbolj bati, še nihče ne pozná. Kaj, ko bi se jaz kot takega pokazal! Kako se to godí, sem videl že enkrat na D., kjer nas je policija zasačila. Takrat so bili vsi nazoči preplašeni in nihče ni branil, ko je komisar banko pograbil. Tedaj pogum in predrznost veljata! Če se mi posreči, sem zopet bogat, če mi pa spodletí, na policijo — to sem vedel — me ne bo nihče gnal, ker potem pridejo zavoljo prepovedane igre vsi v zadrege, k večemu če me dobro pretepó in potem ven vržejo, jaz pa imam še dovolj časa potem končati si življenje."

„Gotov s tem sklepom čakam le, da bi bilo dosti denarja na mizi. Mlad človek je dajal ravno banko in imel dolgo časa nesrečo; vendar se slednjič obrne sreča k njemu in kmalu ima velik kup bankovcev pred sabo na mizi. Ko se mi zdi, da misli karte iz rok dati, planem po denarji in storim, kar je vam tako znano."

„Da, to je znano", pravim jaz, „pa kako ste se potem odtegnili policiji in všli iz mesta, dasiravno so bila že vsa pota zastavljena, ker je prišel iz D. po telegrafu natančen popis vaše osebe s poveljem prijeti vas?"

„To ni bilo težko. Še isto noč sem odšel po isti poti, po kateri sem prišel v mesto, ker druga mi n. bila znana. Bilo je že proti jutru. Zavijem se v svoj[1] plajšč in grem, oziraje se krog sebe, svojo pot. Nihče me ne vstavi in ko sem zunaj mesta, jo vkrenem na drugo stran. Tako sem, čedalje bolj varnega se čuteč, prišel do meje. Tam prenočim v neki krčmi z nekim popotnim francoskim rokodelcem vred. Tega opijanim, mu poberem po noči pisma ter mu mesto njih dam stotak v žep, in grem čez mejo. Se vé, da sem bil obleko med tem že večkrat premenil. Z izkazi onega rokodelca pridem na Francosko, do Pariza. Za denar se vse dobi in ker sem gladko francoski govoril, ni imel nihče nobenega suma do mene. Pričel sem kupčijo, ki je dobro šla, spoznal hčer nekega fabrikanta, ki me je kmalu rada imela in ker se mi drugače ni hotela vdati, sem jo vzel v zakon. Kaj sem bil in kaj sem storil, o tem ni ona nič zvedela. Oče njen mi je dal koj po ženitvi vso fabriko v last in oskrbovanje. Zdaj sva se bila namenilo na Laško. Ker sem mislil, da je zarad mene vse že potihnilo, sem po želji svoje — svoje soproge izbral to pot, ki pa me je namesto na Laško vam v pest pripeljala."

„Tedaj se spoznate krivega tudi hudodelstva dvojne ženitve?" ga prašam jaz, ko je bil končal svojo izpovedbo.

„Vsega, kar hočete", stoka zabuhlo, „zdaj je tako vse proč. Naredite z mano, kar se vam zdi."

„Kar ukazuje postava", končam jaz in ga, ker je bil že zeló spehan, dam odpeljati v njegovo ječo.

Preiskava gré dalje svojo pot, in sicer počasi, ker smo morali akte na D. in v Pariz pošiljati in od tam druge dobivati.

Med tem je bila uboga Francozinja dalje časa v smrtni nevarnosti. Njen oče, že star mož, kateremu smo bili pisali, je kmalu prišel k nji in njegovi skrbnosti in žrtvovanju se je imela zahvaliti, da je čez dva meseca zopet vstala. Še le zdaj je zvedela vse in misel, da je bila takega človeka žrtev, jo je zopet vrgla na posteljo. Proti jeseni še le je bila v stanu vrniti se z očetom vred domú, pa ali je kdaj ta krasotica še popolnoma ozdravela ali ne, to mi ni znano. Težko, ker ji je bila vsa dušna in telesna moč potrta.

Rihard Kravs je prejel, kar je zaslužil. Bil je obsojen zarad različnih hudodelstev na 12 let težke ječe, katere pa ni prestal, kajti ko je neko noč hotel pobegniti iz ječe, ga je straža zapazila, strelila po njem in krogla mu je šla skoz prsi tako, da je bil čez dve uri mrtev.

Poškodovani, med njimi tudi mladi trgovec, so dobili do malega vse povrnjeno, za kolikor jih je oškodoval.

Meni pa je ta pravda pustila čuden vtisek; še dolgo potem se mi je prikazovala v sanjah Francozinja bleda in shujšana, in gledala me, kakor da bi hotela reči: Čemu si mi prišel ti na pot? Al bi ne bila srečna s svojim možem, če bi tebe ne bilo? Kdo li te je klical med naju?

Med tem je vila in stezala koščene roke, da bi me bilo prav groza, ko ne bi bil vedel besede, s katero sem to bledo prikazen odpodil, in ta je:

Pravica!

Naši dopisi.

Iz Trnovega na Notranjskem 14. nov. — Pretekli teden so bile volitve v naš občinski zastop. Neka „strančica", koja je pomagala nemčurjem pri zloglasnih volitvah v trgovinsko in obrtnijsko zbornico ljudstvo slepiti, si je na vse kriplje napenjala izpodriniti dosedanjega župana, značajnega narodnjaka. Sredstva, kojih se je posluževala, so tako sramotna, da jih niti prijaviti nečem, kajti so nemoralna. Le toliko naj omenim, da ga je ta svojat celó pred sodnijo tirala. Vendar se jej ni posrečilo zabraniti, da dosedanji občeštovani župan g. Anton Šabec ne bi bil izbran v odbor, kajti ljudstvo, kateremu je županoval že 10 let, pozná ga in čisla kot poštenjaka in edinega vsestranskega izvedenca v občinskih stvaréh. Ker pa si je ta stranka pri velikem nasilstvu vendar-le tretjino v odboru priborila, zato opozorujemo ostali dve tretjini, naj boste pri vo-

litvi župana edini, da bode naša županija tudi odslej častno zastopana. Možje! človek, ki je preživel že vse preminjave klerikalstva in liberalstva, narodnjaštva in nemčurstva kakor kameleon, tak človek se vam sili za župana! Poleg tega je prava reva o vednosti občinskih zadev, tedaj nezmožen skrbeti za blagor občine. Bodite zato pozorni in volite vsi poštenjaka, značajnika, dosedanjega župana g. Antona Šabca.

Iz Ljubljane. — Zadnji list „Novic“ je bil zopet po policiji zasežen. Naročnikom, ki so dobili naš list v 2. tisku v roke in polovico 369. in 370. strani z napisom „Položaj Srbije proti ustaji Slovanov na Turškem“ moramo le to povedati, da celi ta članek, ki sl. policiji ni bil po godu, ni obsegal nič druzega kot obravnavo tajne skupščine Srbske 23. dne u. m., kakor jo je Zemunski časnik „Graničar“ popisal, Zagrebški nekonfiscirani „Obzor“ ponatisnil in jo tudi „Politik“ in drugi listi v posnetku prinesli, ki niso bili zaseženi. O Avstriji ni zinil ta članek ne besedice ne. Mi nismo nikoli dvomili nad tem, da ima policija pravico, tako imenovano „6. Grossmacht“ konfiscirati; a tudi to mislimo, da imamo pravico javno staviti vprašanje: ali mar Ljubljansk časnik ne sme povedati tega, kar so brez ovire drugi in celó bojišču bližnji jugoslavenski časniki brez ovire razglasili? — more li to, kar se je resnično godilo zunaj Avstrijske meje in se je godilo brez ozira na Avstrijo, koga druzega vznemirovati kakor Turka samega? Če je že pregrešek, dogodbe vnanjih dežel čisto objektivno objaviti, no, čas je potem prišel v „liberalni“ Avstriji našim časnikom opustiti vse drugo pisanje in se strogo držati Prešernovega opomina:

— — „Gosence kaj naj repo varje,
Kak prideluje se krompir nar bolji,
Kako odpravljajo se ovcam garje,
Preganjajo ušivim glavam gnjide,
Loviti miši naše gospodarje“

po tem pač bo — „Bosna mirna“!

— Naj povemo še drug zanimiv dogodek o našem listu. Kakor smo že v 42. listu naznanili, bile so „Novice“ št. 41 b), kakor se po prisegi lahko dokaže, po pomoti policijskega komisarja, a ne po krivdi vredništva, vdrugič zasežene; zato je administracija c. k. deželni vladi vložila prošnjo za povračilo škode po nezadolženi konfiskaciji. Bila sta o tej zadevi pri c. k. deželni sodniji zaslišana vrednik „Novic“ in tiskarnice upravnik. Predno pa je c. k. sodnija sodbo izrekla, povrnila se je od c. k. deželne vlade tiskarnici vloga z odgovorom, da se ne more prošnja spolniti, češ, da jej manjka vsakega „postavnega temelja.“ Ker se je, kakor je gori rečena preiskava o tej zadevi vršila pri c. k. dež. sodniji, čakamo ondotne rešitve, nadjaje se, da ona najde postavno podlago za povračilo vsakako nezadolžene škode. Ako se tukaj ne vsliši prošnja, obrnila se bode administracija na više mesto, kajti škoda je precejšnja.

— (*Iz seje deželnega odbora 13. novembra.*) Nadaljevale so se obravnave o uredbi gospodarstva v norišnici na Studencu. — Predlogom pomnoženih dotičnih krajnih šolskih svetov se pritrdi, da se za nadučitelja na ljudski šoli v Trebnjem vzame v stalno službo Anton Kunšič, sedanji učitelj v Šenčurji pri Kranji, in za 4. učitelja v Črnomlji Janez Rupnik iz Idrije; obravnava zarad definitivnega imenovanja šolskega vodje na deški šoli v Škofji Loki pa vrne se deželnemu šolskemu svètu nazaj z naročilom, da pomnoženi krajni šolski svèt stavi dobro utemeljen predlog potem, ko bodo v tej šoli vsi učitelji nastavljeni. — Na vlogo občine T. zarad plačila občinske takse za ženitevsko oglasnico, ki jo je deželni odbor nekemu stalno v Ljubljani bivajočemu obrtniku iz občine T. podelil, se je v načelu sklenilo, da županstvu ali občini gre le takrat taksa za ženitevsko oglasnico, ako županstvo ali občina ženitevsko oglasnico podeli, sicer pa ne. — Večkrat ponovljena prošnja sedanjega župana Črnomaljskega za odvezo od županstva se je vslišala.

— (*Novo šolsko leto*) na podkovni in živinozdravniški šoli Ljubljanski se je začelo pretekli pondeljek. Vpisanih je 11 učencev. Kakor druga leta je tudi letos šole vodja odprl šolo z razložbo vseh naukov, katerih se bodo učenci učili, in vsega, kako se imajo obnašati, da s pridom dovršijo šolsko leto, po katerem bodo sposobni kovaški mojstri, živinozdravniški pomočniki in pa mesogledi. Da so nekateri z boljim stanovanjem pod nadzorstvom učenikov oskrbljeni, jim je sl. odbor družbe kmetijske prepustil prostorno sobo v hiši živinozdravniški.

— Tudi „Novicam“ se poroča iz Šmartna pri Kranji, da so 8. dne t. m. v zvonik djali 4 nove zvonove, ki jih je slavnoznani zvonar Hilcer naredil, ter pravi, da glas velikega zvona je veličasten in da tudi vsi drugi zvonovi pojejo tako lepo, da lepših ni slišati ter pred takim zvonenjem so hipoma omolknili zdaj vsi jezikači. Stražišani pa žalibog! še niso prišli do tretjega zvona, ki ga želijo od Šmartinske cerkve si omisliti, da bi za svoj denar vendar imeli dostojno zvonenje in vrh tega ta denar dobro shranjen, kajti g. Hilcer jim ta zvon vsak čas odkupi za toliko, kolikor oni za nj dadó.

— Vitez dr. Andrioli, c. kr. vladni in medicinalni svétnik v pokoji, je 13. dne t. m. umrl. Rajnki je bil po odhodu c. k. deželnega predsednika pl. barona Conrada edini viših vladnih uradnikov, ki je bil ud narodne čitalnice Ljubljanske.

— (*Slovensko gledišče.*) Burka „Strehar“, sicer malovredna, bila je vendar za gosp. Kajzelja kakor nalaš. Pa je tudi tako igral, da občinstvo si ni moglo odpočiti od smeha in dobre volje. Izmed kupletov, katere mu je z napevi vred skoval g. Alešovec, so padle nekatere kitice kakor iskre med občinstvo. Omeniti nam je tudi vojaške godbe, katera se je jako vrlo obnašala. Gledišče je bilo pošteno polno. — Prihodnjo nedeljo, to je, pred sejmom, se bode predstavljala znana igra v 5 dejanjih „Na Osojah“. Ker je igra boljših ena in se bo dala dan pred sejmom, da imajo tudi vnanji prijatelji slovenske Talije priliko jo videti, se je nadejati po vseh prostorih polne hiše. — Ob enem se vabijo gospodičine, ki se želé pripravljati za igranje na slovenskem gledališči, ali pa napredovati v dobrem igranji, s pristavkom, da je gospá Odijeva pri „dramatičnem društvu“ šolo za gospodičine prevzela, tedaj naj se blagovolijo pri vodji slovenskega gledališča gosp. Josipu Kocélju, v čitalnice I. nadstropji oglasiti. — Kdor ima kako pritožbo ali željo zaradi donašanja gledaliških listov, naj izvoli tudi ondi se oglasiti.

— (*Pobirki iz časnikov.*) To je bila pa zopet mastna kost za izstradane „turške“ liste in njihove dopisune, ki so jo v Ljubljani pobrali! S kako poželjivostjo so se je pa tudi lotili! Hubmayer in banket njemu na čast! Kdo bi se pa tudi nad tem ne spodtikal, če tudi ni tako vstvarjen kakor judje in slovanožrci Dunajske „N. Fr. Presse“. Ta v svojem nedeljskem listu kar divjá nad Hubmayerjem in tistimi, ki so mu priprosto večerjo napravili, zahteva „razdjanje Ljubljane“, na vsak način pa izjemni stan in še vladi ne prizanese z dreglji pod rebra, češ: „ali jih ne vidiš? daj jih no!“ „Hubmayer naj se zapre v temno ječo — misli judovski list — za nedoločen čas, ker je bil tako nesramen, da je šel Turke dražit, pa se ni pustil jim vjeti ali vstreliti, s Slovenci pa na Žabjek ali kak drug za

izvoljene varen kraj zato, ker so nekateri izmed njih ž njim večerjali.“ — Tako in enako se togoti „N. Fr. Presse“ in hujska zoper Slovane. Kaj ne bi? Saj jej nihče ne brani. — Dunajskim Slovanom sovražni časniki imajo od svojega Ljubljanskega postreščeka o tem „banketu“ popolnoma lažnjiva poročila, namreč, da je Hubmayer govoril za zedinjenje vseh Slovanov. Da je to zlobno izmišljena laž, to vé vsak, kdor je bil pri večerji nazoč. Peštanski „Lloyd“ ima pa še zlobneje sestavljen telegram o tej večerji, namreč da so bili pri banketu Hubmayerju na čast danem zastopniki deželnega odbora, deželnega zbora, mestnega starešinstva, uradniki itd. Kam to meri, tega nam ni treba praviti. Večerica — ne „banket“ — je imela čisto privaten značaj, nikakor pa političnega pomena, ker razen treh, štirih oseb ni bilo zraven nobene politično merodajne osebe. Ti trije, štirje pa so zastopali le same sebe, nikakor pa ne deželnega odbora ali zbora, ki svojih zastopnikov nikdar v gostilnice ne pešiljata.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — V zbornici poslancev državnega zbora so se zadnje dni godile take reči, da ni nobene dvombe več, da gré „ustavoverstvo“ čedalje bolj narazen, kajti razpor med ustavoversko stranko in ministerstvom je očiten. Poljaki so hrbet obrnili vladi, in vse proticentralistične stranke so se kot en mož zedinile. To kaže obravnava Wildauerjevega šolskega predloga, proti kateremu sta izverstno krasno govorila rektor Levovskega vseučilišča Čerkavski, ki je iz dogodeb v Galiciji kazal, kako je minister nauka dr. Stremayr nož, ki na dve strani reže, in pa grof Hohenwart, ki je temeljito dokazal, da ministerstvo zopet namerava prelom ustave. Ves govor Hohenwartov prinesó dandanašnje „Novice“ na drugem mestu. Oba ta govornika in pa poslance Tirolski dr. Graf so naravnost rekli v generalni debati, da se ne udeležijo specijalne razprave Wildauerjeve postave. In to so drugi pot res storili, zapustivši zbornico vsi, tako, da so centralisti ostali sami in „prav med seboj“ vkrenili Wildauerco. Minister Stremayr je sicer v gener. debati skušal pobijati Črkovskega in Hohenwarta, al prevaril ni nikogar, ustavakom in ministerstvu pa tudi njegova bramba ni bila po godu, češ, da je premehko govoril.

Drug hud naval na ministerstvo pa je bil v seji 12. t. m. Ta dan so se prvikrat, kar državni zbor zboruje, zedinili se vsi konservativni poslanci iz gornje in doljne Avstrije, iz Tirolov, Vorarlberga, Štajarskega, Kranjskega, Koroškega, Moravskega in Poljskega, in njim na čelu Groholski in Hohenwart, stavili do ministerstva zeló važno interpelacijo, ki razodeva najhujo rano dosedanjega ministerskega postopanja o gospodarskih zadevah Avstrije, počenši od one prežalostne denarne krize od leta 1873, po katerem dandanes tako strašno hira kupčija, obrtnija in kmetijstvo. Zato so vprašali skupno ministerstvo: naj zbornici razloží načrt, kaj misli vprihodnje storiti, da se odvrnejo današnje nadloge kupčijstvu, obrtnijstvu in kmetijstvu, in še posebno, kakošno politiko nameravo nastopiti v colnih in kupčijskih zadevah? Skrajni čas je namreč, da so svetu ministerski vzori jasni ravno zdaj, ko kmalu preteče dôba colne in kupčijske zveze z Ogersko.

12. november je tedaj v očigled vsega tega velevažen dan: on zaznamova že davno zaželeno zedinjenje vseh strank v zbornici poslancev, ki zastopajo veliko večino Avstrijskih narodov proti oni manjšini, ki si je publi liberalizem, brezverstvo in ponemčevanje na svoj prapor zapisala; on pa zaznamova tudi presék časa, ko ima konec biti oni politiki, ki je vnemar puščala veliko vprašanje ljudstva: kako se more kmetijstvu, obrtnijstvu in kupčijstvu pomagati iz današnjih nadlog?

Iz Turškega bojišča. — Po najnovejših telegramih morajo biti čete ustajnikov velike, ker so bili 11., 12. in 13. t. m. med njimi in Turki hudi boji, v katerih so zgubili Turki ves živež, veliko ljudi in streliva ter bili hudo tepeni pri Goranski. Vodje ustajnikov Sočic, Peko Pavlović, Simonič, Bačevič in kapitan Vule Hažić so se zedinili in operirajo skupno, Ljubibratić pa je padel s konja ter se ob rami zeló poškodoval, tako da se zdaj v Kotoru zdravi. Hubmayer je bival nekaj dni v Ljubljani, zdaj pa se je vrnil nazaj na bojišče. „Polit. Corr.“ poroča, da bodo ustajniki te dni poslali deputacijo na Dunaj, v Berolin in Petrograd, katera ima predložiti tam peticijo obstoječo s štirih toček, namreč 1. da ustajniki ne morejo dalje živeti pod Turškim jarmom; 2. da naj velike oblasti skrbé za to, da postane neki del Hercegovine neutralen, da morejo rodovine pribeglih do konca homatij tam bivati; 3. da naj velike oblasti zasedejo Hercegovinska mesta in prevzamejo vlado; 4. da naj se naredi iz Hercegovine in Bosnije na pol odvisna država pod kakim krščanskim vladarjem.

12. in 13. dne t. m. je bil velik boj v Pivi; vojska ustajnikov s 4000 možmi je potolkla Turke popolnoma. — „La Turque“ odbija govorico „Levant Heralda“, da je Avstrija izbudila punt v Hercegovini in pravi, da „je Avstrija še zmirom zaveznik Turčije.“

V Bulgariji je tudi jelo vreti, Turki tam zeló divjajo in so zaprli mnogo njim sumljivih ljudi. — O drugih državah, kako se držé nasproti ustaji, si iz znanih razlogov ne upamo govoriti.

17. zapisnik doneskov za dr. Costov spominek,

za katerega je daroval

gospodje: Gregor Jakelj, kooperator v Zatičini 2 gold., Srečko Hes, posestnik v Metliki 2 gold., Janez Kapele, oskrbnik križanske gosposke v Metliki 1 gold., Anton Homač, grajščak v Gradacu 1 gold., Viljem Vesel, župnik v Črnomlji 50 kr., Anton Jeršinovic, nadučitelj v Črnomlji 40 kr., Ivan Kolbezen, posest. v Črnomlji 50 kr., Matija Videmšek, kooperator v Črnomlji 1 gold., Valentin Bergant, katebet v Črnomlji 1 gold., Franjo Šetina, učitelj v Črnomlji 1 gold., Božidar Kuralt, c. k. sodnijski adjunkt v Črnomlji 1 gld., Ivan Blažek, lekar v Črnomlji 60 kr., Matej Šutej, župnik v Vinici 1 gld., gospá Rozalija Kolbezen v Črnomlji 50 kr., narodna čitalnica v Črnomlji 2 gold., neimenovan po gospodu Kljunu 1 gold.

Žitna cena

v Ljubljani 13. novembra 1875.

Vagán v novem denarji: pšenice domače 5 fl. 20. — banaška 5 fl. 31. — turšice 3 fl. — soršice 4 fl. 10. — rži 3 fl. 10. — ječmena 2 fl. 50. — prosa 2 fl. 40. — ajde 3 fl. —. — ovsa 1 fl. 90. — Krompir 1 fl. 90.

Kursi na Dunaji 15. novembra.

5% metaliki 69 fl. 40 kr.	Ažijo srebra 104 fl. 95 kr.
Narodno posojilo 73 fl. 90 kr.	Napoleondori 9 fl. 11 kr.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: Jožef Blaznikovih dedičev v Ljubljani.